

CRISTOLOGIA ELEMENTAL

A propòsit de "La última tentación de Cristo"

J.I. González Faus

Introducció: Balanç d'un escàndol

- 1.- Home com nosaltres, bo com Deu
- 2.- Jesús i el regne de Déu
- 3.- Perdó dels pecats i passió de Jesucrist
- 4.- A Jesús només se'l coneix seguint-lo

Conclusió

INTRODUCCIÓ. BALANÇ D'UN ESCÀNDOL

Em sento molt menys interessat en l'última temptació de Jesucrist després d'haver-la vist, que abans de veure-la. Temo que el ciutadà que entri al cinema amb la idea de presenciar l'última temptació, en surti amb la sensació d'haver-se endut «l'última decepció».

Decepció davant aquest sector reaccionari del catolicisme, que amb la seva agressivitat i inseguretat poc creient, ens obliga a perdre el temps amb una pel·lícula més, de la pila, que hauria passat gairebé desapercebuda de no haver rebut de franc tota aquesta desgraciada orquestració propagandística.

Decepció, d'altra banda, amb la pel·lícula. Se li ha de reconèixer la bellesa d'algunes poques escenes, i un verisme ambiental que ha de respondre a la realitat millor que tantes estampetes edulcorades. Però fora d'això el millor que pot dir-se'n és que faria molt de bé a tots els qui es manifesten en contra sense haver-la vista; però que deixarà bastant freds els qui acudeixen tranquil·lament (o tan sols curiosament) a veure-la.

Però, com que les lamentacions no serveixen per a res, serà millor aprofitar la circumstància de la pel·lícula per elaborar una mica més la tesi següent: els veritables responsables «últims» d'aquest escàndol han estat, en el fons, els errors i les llacunes de la cristologia pre-conciliar, en la qual foren educats molts homes de la nostra generació.

Per què? Doncs perquè aquestes llacunes permeten que s'hi filtri un determinat tipus de preguntes i que s'obturin determinats elements de resposta, de tal manera que, en reaccionar contra els errors del sistema, hom continua presoner dins el mateix sistema. Aquest detall (a part d'altres factors personals i culturals) fa possible l'aparició d'una obra com la de Scorsese, que és mediocre cristològicament parlant, tot i la probabilitat excel·lent del seu autor.

I aquests errors i llacunes són, al meu parer, els següents:

1. L'enfosquiment de la veritable humanitat de Jesús, que el feia esdevenir incompreensible i llunyà a nosaltres.
2. Oblidar que l'existir humà de Jesús era polaritzat per la noció del Regnat de Déu, la qual cosa canvia no tan sols la nostra idea de Déu sinó també l'experiència de nosaltres mateixos com a homes.
3. La separació entre vida i mort en Jesús, fet que desvaloritzava la primera i obligava a buscar una raó per a la seva crucifixió en la còlera misteriosa d'un Déu aterridor.

4. L'oblit de la que se sol anomenar «pretensió» o autoritat de Jesús, que es manifesta en la seva crida al seguiment, tan suggeridora com radical i desconcertant.

El primer d'aquests quatre capítols recull un vell dogma teològic massa oblidat per molts cristians d'avui. Els altres tres recullen veritats garantides per la investigació històrica moderna (aquesta investigació que molts espiritualistes encara menyspreen sense matisos com si fos un perill per a la fe). Però son veritats que, encara que brollen de l'Evangeli, estaven massa enfosquides en la cristologia anterior al Vaticà II, que en aquests punts es trobava «sota mínims». I tal com fa la dita: «qui no arregla la gotera ha d'arreglar la casa entera»(1).

En aquest quadern volem dir una paraula sobre cadascun d'aquests quatre punts, amb ocasió de Scorsese però oblidant-nos d'ell, i tractant de compondre una espècie de «cristologia mínima» o fonamental. I a més amb la sospita vehement que, si aquests quatre punts haguessin romàs vius en la predicació i en la transmissió de la fe, seria moltíssim més difícil que es produïssin fenòmens com el film de Scorsese, reactius i impreparats alhora.

Abans de començar l'exposició, formulem una altra vegada els nostres quatre punts, però ara de manera positiva i en forma de tesi a desenvolupar:

1. El Jesús que els cristians confessen com a «Fill del Déu vivent» era plenament i veritablement home com nosaltres, «provat en tot d'una manera semblant, llevat del pecat» (Heb 4,15). Contra tota forma de docetisme, apol·linarisme o monofisisme (2)

2. Jesús va viure polaritzat per la idea de] «Regne de Déu», que expressa una situació històrica en què la paternitat de Déu es va fent transparent en l'alliberament i comunió dels homes. Tot l'ensenyament, la praxi, la consciència de missió i les opcions vitals de Jesús, només poden ser enteses des d'aquest fil conductor. «S'ha complert el temps, i és a prop el Regne de Déu; convertiu-vos i creieu en el missatge joïós» (Mc 1, 15).

3. Jesús morí perquè els poders religiosos i polítics de la seva època se sentiren amenaçats per aquesta causa històrica de] Regnat de Déu, i reaccionaren davant d'aquesta amenaça traient-lo del mig com a blasfem i agitador. I quan l'explicació «expiatòria» de la mort de Jesús s'oblida d'aquesta explicació històrica, esdevé simplement blasfema.

4. Jesús estava tan experiencialment convençut de la força i la validesa de la seva causa, i de ser Ell mateix la personificació d'aquesta causa, que cridà en seguiment seu tots els homes. Uns potser només mitjançant l'exhortació a canviar de vida (Mc 1, 15). Però d'altres mitjançant la invitació a seguir-lo, vivint només per a aquesta causa del Regne, que era el mateix que viure per a Ell, i que viure per a Déu.

1. HOME COM NOSALTRES, BO COM DÉU

Karl Rahner solia dir que, si poguéssim «obrir els caps» dels creients, per veure com creuen en realitat, trobaríem que molts tenen una fe en Crist inconscientment monofisita. Es a dir: una fe en la qual la divinitat de Jesús es menja la seva humanitat, o li fa ombra.

Per què sol produir-se aquesta relliscada inconscient i de quina manera es produeix?
Probablement perquè volem pensar Jesús partint de la seva divinitat.

L'inconvenient de partir de la divinitat de Jesús rau en el fet que Déu és per a nosaltres un concepte omniabastador. Per això, una vegada establert que Jesús «és Déu», costa molt trobar un espai perquè també sigui home. i hem de reconèixer que és molt difícil trobar aquest espai en plenitud. Com a màxim a aquest Déu se li posarà algun embolcall o «enganxina» agafats del nostre ésser humà.

Una reacció desordenada contra aquest estat de coses es reflecteix en la freqüència amb què sorgeixen dues preguntes gairebé en tots els diàlegs i xerrades sobre Jesucrist. Una és la pregunta sobre la ignorància de Jesús. La ignorància és molt inevitablement nostra. Es el tret més expressiu de la nostra limitació, incloent-hi una certa ignorància sobre nosaltres mateixos. No hi ha vida humana ni decisió humana possibles sense una dosi d'ignorància! Però si Déu ho sap absolutament tot, i Jesús -per això mateix- ho sabia absolutament tot, llavors l'ésser humà de Jesús no pot ser com el nostre, ni tampoc no hi ha possibilitat per a una trajectòria veritablement humana en Jesús.

L'altra és la pregunta per la sexualitat de Jesús. En realitat, aquí es tracta d'una pregunta més àmplia per la temptació en Jesús. El Nou Testament és taxatiu en afirmar que Jesús fou «provat en tot d'una manera semblant, llevat del pecat». Tanmateix, aquesta frase no ens autoritza a imaginar la temptació concreta de Jesús a partir de les temptacions particulars de cadascú de nosaltres. Perquè en la temptació de cada home concret hi intervenen, a més de la seva condició humana, el seu temperament i la història particular de la seva llibertat. Així, posem per cas, la temptació de l'alcohol no serà la mateixa en una persona sana que en un alcohòlic. Però això no vol dir que aquest sigui més home que aquell, ja que la peculiaritat de la seva temptació prové, més que de la seva condició humana, de la situació infrahumana en què ell mateix o les circumstàncies l'han col·locat.

Podem afegir, a més, que, en concretar la pregunta per la temptació de Jesús en la sexualitat, l'home modern està reconeixent implícitament fins a quin punt la seva sexualitat és per a ell un problema, i no acaba de saber què fer-ne: si es decideix a dir les coses pel seu nom, i reconeix tot allò que hi ha d'injust, desordenat, agressiu, egoista en la seva sexualitat, llavors s'espanta perquè se sent condemnat, i cridat a una autolimitació »impossible« per sortir d'aquesta condemna. Però si, contràriament, «pacta» amb la seva sexualitat i la canonitza tal com és, entra en un cercle enganyós que l'acaba portant a la frustració o a la banalitat. O, dit d'una altra manera més gràfica i més nostra: si la repressió sexual dels fills del franquisme era dolenta, ho

és també la frustració i dependència sexual dels fills de Milan Kundera (llegiu p.ex. La Broma si no s'entén el que intento dir). A més, aquest problema s'aguditza en situacions culturals com la nostra, en què els homes a sobre «vegeten» sense cap mística per a la qual viure.

Tots dos raonaments ens fan veure fins a quin punt hi pot haver una projecció inconscient de la pròpia psicologia en la manera concreta com s'acolorix la pregunta per la temptació de Jesús. Per això, és molt recomanable una certa sobrietat imaginativa en aquest punt. Però, fet aquest aclariment, cal tornar a subratllar que el tema de la temptació de Jesús és absolutament cristològic, i és present en estrats molt diversos del Nou Testament (evangelis, Carta als Hebreus, etc.).

1, Després d'aquesta disgressió, tornem a la nostra reflexió sobre la divinitat i la humanitat de Jesús.

Dèiem que és molt perillós enfrontar-se amb Jesús partint de la seva divinitat. Els deixebles havien procedit exactament a l'inrevés: arribaren a confessar que Jesús era el Fill de Déu a partir de l'encontre humà amb ell, i de l'experiència que Jesús havia estat un home com ells. Experiència que, en el seu temps, era encara palpable i no admetia cap mena de dubte per ser tan recent.

Així doncs, el que desconcerta els deixebles no és la ignorància o la temptació en Jesús. Allò que els resulta incompreensible és com Jesús, amb aquelles «dues mans» tan semblants a les nostres, havia fet d'ell mateix un instrument incondicional de l'Amor, i havia passat la seva vida «fent el bé i curant tots els oprimits» (Act 10,38). I com aquest Amor i aquesta Bondat que Jesús semblava transparentar sense entelar-les, havien acabat produint la total desautorització de Jesús per part dels homes: uns per blasfem, d'altres per polític i d'altres per boig, tots acabaren fent-lo fora. El motiu podia canviar, Però el veredicte havia estat el mateix.

A partir d'aquí, i després de l'experiència de la seva Resurrecció, els deixebles anaren entenent no tan sols que Jesús «era Déu», sinó també que Déu «és Amor», i no Poder o Força o Perfecció tancada sobre si mateixa i gelosa de si mateixa. Si Déu era així, potser podia estar unit a Jesús sense ofegar-lo i sense envair el seu ésser humà, sinó a l'inrevés: obrint-li espai i possibilitats d'humanitat. O, en tot cas (així s'atreu a dir-ho el Nou Testament) «s'anorreà» o es buidà de la seva manera divina de ser, en assumir la figura de l'esclavitud humana (cf. Fl 2,6ss), o de «carri semblant a la del pecat» (cf. Rm 8,3).

Comprendre això a fons portava a afirmar que Jesús era Déu no tan sols a més del seu ser home i per sobre del seu ser home, com si fos una mena de »monstre amb dos caps«, cadascun dels quals pot veure's independentment de l'altre. Més aviat Déu era en el mateix ser home de Jesús. Però no el Déu «poder» que convertí Jesús en una mena de «superman», sinó el Déu Amor que feia de Jesús l'home «Perfecte com el Pare» (cf. Mt 5,48). Potser per això, el títol que més vegades apareix als evangelis en boca de Jesús és L'Home (en traducció literal: «Fill de l'Home»), que l'assenyala només com a home, Però que expressa la seva divinitat en escriure-ho amb majúscula i amb article determinat.

Es veritat que aquesta visió no es pot expressar correctament amb paraules abstractes. Si parlem de «divinitat» i d'«humanitat» ja estem fent servir termes falsos, i preguntar-se com s'harmonitzen entre si serà un fals problema. La raó d'això és que la divinitat és una paraula

sense sentit, perquè Déu no es pot posar en un concepte abstracte, com fem els homes amb el mot «humanitat».

En aquest sentit, aquella fórmula clàssica dels vells catecismes («una persona en dues naturaleses»), encara que és molt vàlida en el seu context històric i és molt vàlida com a alternativa a les altres fórmules que llavors presentaven les parts en litigi, avui és perillosíssima, quan només s'aprèn memorísticament i es repeteix mecànicament. Aquest perill rau, d'una banda, en el fet que, en dir «una sola persona que és divina» pensem sense voler que Jesús no era persona humana, i amb això falsegem la seva humanitat; d'altra banda, quan diem «dues naturaleses divina i humana» imaginem dos components del mateix ordre i, per tant, igualment accessibles. Es com si diguéssim: un sol tronc que sosté dos fruits: poma i pera. Implícitament estem suposant que, en acostar-nos a l'arbre, tots dos han de ser visibles per si mateixos.

Per aquesta raó, alguns dels qui s'oposaven a aquesta fórmula d'una persona i dues naturaleses (cap al s.V) proposaven com a alternativa aquesta altra: «una única naturalesa de la Paraula de Déu, humanitzada». De fet, aquesta fórmula podria haver estat ben entesa. Però a la pràctica derivà gairebé sempre en un oblit de la paraula subratllada. Es tornava a començar per Déu, fet pel qual l'atenció es concentrava en la part divina d'aquell ésser, i la seva dimensió humana desapareixia insensiblement, engolida o dissolta com una goteta de vi al mar. I per aquesta raó, precisament per tal de salvaguardar sense escapatòria possible la veritat humana de Jesús, l'Església s'estimà més la fórmula de «dues», és a dir: s'estimà més assegurar la dimensió humana de Jesús, encara que fos parlant incorrectament de Déu, que no pas parlar més correctament de Déu però posant en perill el ser home de Jesús. Aquesta actitud de l'església antiga és, en la meua opinió, modèlica i obligatòria per a les esglésies de tots els temps.

I La raó per a nosaltres és aquesta: no ens hem de plantejar (com afirma Kazantzakis que es plantejava en escriure l'última temptació de Jesucrist) «com lluiten la naturalesa humana i la divina», o com es compensen i es fan lloc entre elles. Cal conèixer el ser-home de Jesús el millor possible, perquè aquesta manera de ser home és el rostre de Déu, la millor imatge o fotografia aproximada del que pot ser Déu, la revelació o «la Paraula» que expressa Déu. Tanmateix, molts eclesiàstics encara tenen por que es parli massa o s'atengui massa la humanitat de Jesús, com si d'aquesta manera la seva divinitat perillés. i no s'adonen que -ben al contrari!- desatendre la part humana de Jesús es el millor camí de negarse l'únic accés a la seva dimensió divina. Si després aquests eclesiàstics confessen que Jesús «era Déu», aquesta paraula ja no tindrà el rostre del veritable Déu, sinó el rostre que els vulguin posar-li projectant en ella les idees de cadascú sobre Déu. I així Déu, en lloc d'haver-se revelat, en Jesús haurà estat substituït per altres falses imatges de déu. Per això, sempre que es diu «Jesús era Déu» cal afegir: Però no un Déu sense rostre, a qui es pugui posar el rostre que a cadascú li convingui. Sinó Déu amb un rostre humà ben definit.

Per consegüent, la veritable contraposició per a entendre Jesús no és entre els abstractes divinitat i humanitat, sinó entre Amor i egoisme. Però aquesta contraposició arrenca ja del nostre mateix ser homes, encara que -portada fins al fons- pugui expressar també la dualitat entre Déu i l'home.

De la teologia a la pel·lícula

Si ara, a partir del que s'ha dit, mirem la pel·lícula de Scorsese, ens sorprendran en ella tres coses:

- a) El Déu de Scorsese mai no té rostre humà.
- b) El Jesús de Scorsese no sembla efectivament Déu i home sinó unes vegades. «massa» home i d'altres «massa» Déu.
- c) Potser per això, Scorsese ens fa la sensació d'estar més obsessionat per Satanàs que per Jesús. i a la llarga hom es pregunta si aquest déu de Scorsese no es defineix més aviat a partir del fet satànic i l'esotèric, que a partir de Jesús.

Diguem una paraula evocadora sobre cadascun d'aquests punts.

a) A la pel·lícula assistim mes aviat a la visió d'un Déu que lluita amb l'home que no pas a un home que transparenta Déu. Tot i que Scorsese confessi la divinitat de Jesús, no confessa Jesús com a rostre humà de Déu. Per això el Déu de la pel·lícula gairebé mai no té rostre humà. O no té rostre, o és abrasador. Quan Jesús diu «jo sóc Déu», afegeix expressament: «us cremo». Gairebé sembla com si, a la pel·lícula, fos Satanàs qui li descobreix a Jesús que ell és Déu. Fet que no és il·lògic atès que es tracta d'un Déu de la por, de l'amenaça i del càstig. I a més, d'un càstig per a aquesta vida. El terrible Déu del Baptista (una de les figures menys encertades de la pel·lícula) continua essent el Déu de Jesús: un Déu que li revela a l'home el seu pecat, Però no el Seu perdó. i l'únic consol que sembla quedar-li a l'home és que aquest Déu de la por pot ser «comprat» amb la sang humana.

b) Parlant tècnicament es podria dir que el Jesús de la pel·lícula peca d'un cert adopcionisme. Així s'anomena una heretgia condemnada per l'església, Però que és la reacció que se sol produir sempre que es té la necessitat de recuperar la humanitat de Jesús. Per aconseguir aquesta recuperació es recorre a dir que Jesús havia estat primer home i després divinitzat per Déu. Encara que aquesta afirmació no sigui cristiana, conté una cosa que els cristians obliden sovint: i és que parlar de «primer» i «després» dóna una certa historicitat al ser de Jesús i, per això, el fa plenament humà, ja que ser home és sempre ser una història: la història d'un mateix.

Però a la pel·lícula, més que una «progressivitat» i una historia en el ser i en la consciència de Jesús, trobem dos moments massa contraposats: un Jesús només indecís, només dubtós, només culpabilitzat, passa a ser un Jesús la pròpia seguretat del qual el torna violent.- i és una seguretat tan incompreensible humanament com per demanar-li a Judes que el lliuri per tal de morir crucificat. Al principi és tan «massa humà» que no interessa gaire. Després és tan «massa diví» que deixa d'interessar. Scorsese no ha sabut donar un desenvolupament històric a la possessió de Jesús per Déu. Només ha fet que Déu es possessioni d'ell abruptament en un moment donat.

c) Precisament per això la pel·lícula no desperta emoció religiosa sinó més aviat només estranyesa. No és una pel·lícula que arribi als cors (i menys encara que els canviï); i jo temo que és més a prop del divan del psicoanalista que del reclinatori. El seu autor sembla conèixer molt millor el dimoni que no pas Déu, i témer aquell molt més del que es fia d'Aquest. I dir això no és devaluar l'enorme impacte que el mal té en el món. Es més aviat recordar que Jesús havia viscut la seva relació amb Déu com una fe en la paternitat del seu Pare, com un fiar-se absolut del Pare, que contrastava amb l'experiència de la realitat - i s'hi veia contradit per ella-, Però que era més fort que aquesta « arribà a ser-ho firis al moment suprem del total desempament a la creu). Mentre que el Jesús de Scorsese va a la seva missió sense haver-se anegat mai en l'experiència plenificant i letificant de la paternitat del Pare. Només« sent veus ». per dir-ho amb una expressió de la mateixa pel·lícula.

Tot aquest apartat toca un punt molt difícil de comprendre, en el qual la ment humana sempre acaba patinant com les rodes a la sorra, i sense poder sortir plenament del misteri. La reflexió ha d'acabar en un silenci, no buit Però sí sorprès. El silenci de l'home davant el Misteri de Déu, i del Déu que s'acosta.

En canvi, els punts següents són molt més concrets i de comprensió més fàcil. Per això sap més greu la seva absència tant a la pel·lícula com a la cristologia «tradicional» més recent.

2. JESÚS I EL REGNE DE DÉU

Des del començament de la seva aparició pública Jesús es presenta anunciant el Regnat de Déu (cf. Mc 1,15). Aquest Regne de Déu no és d'aquest món, Però hi és latent i a punt d'irrompre-hi, si els homes volen «canviar de mentalitat» o canviar de cor (meta-noein) per poder acollir-lo.

En cada enemic de l'home (en cada dimoni) que és vençut, Jesús hi veu un signe del Regne que irromp. Només quan l'home es decideix a demanar a Déu que «vingui el seu Regne» pot gosar també anomenar Déu Abbá (Pare) com el mateix Jesús l'anomenava. Jesús viu anunciant aquest Regne, preparant-lo, i escrutant la realitat per explicar a la gent per quins topants misteriosos i imperceptibles, i en quines condicions s'acosta el Regne. El seu ensenyament comença infinitat de vegades així: el Regne de Déu s'assembla a...

El Regne de Déu és una situació on els homes són lliures i germans. Lliures perquè són alliberats de tots els enemics del que és humà (de tots els dimonis i falsos poders incloent-hi el pecat i la mort). I germans perquè tots són fills d'un mateix Pare. L'encontre de l'home amb Déu, per Jesús, passa pel Regne de Déu, o hi condueix necessàriament; i sense aquestes condicions no és encontre amb el Déu veritable. I l'encontre de l'home amb si mateix arrenca del Regne de Déu, o hi acaba necessàriament. Això ho expressa magníficament un text apòcrif atribuït a Jesús, i que diu així:

«Qui conegui Déu trobarà el Regne perquè coneixent-lo a Ell us coneixereu, a la vegada, a vosaltres mateixos. i entendreu que sou fills del Pare i, alhora, sabreu que sou ciutadans del Regne. Vosaltres sou la ciutat de Déu».

Curiosament, trobar Déu és trobar el seu Regne. i trobar-se a si mateix es saber-se fill del Pare de tots i, per això, ciutadà d'aquest Regne. En aquesta causa per a la qual Jesús viu i per la qual Jesús mor, s'unifiquen divinitat i humanitat històricament, igual que en l'home Jesús s'hi unifiquen personalment.

I d'aquesta centralitat que té la noció de Regne en deriva per a Jesús la parcialitat cap als pobres i cap a tots els exclosos de la societat, els quals no són, per Jesús, «maleïts de Déu» (com afirmen totes les teologies polítiques oficials d'ahir i d'avui), sinó «ovelles perdudes», riqueses perdudes o fills perduts que el Pare ha de recuperar (cf. Lc 15). D'aquí deriva també l'hostilitat de Jesús contra la riquesa privada i contra el poder religiós. Perquè la riquesa privada és contrària a la fraternitat del Regne; i el poder religiós és contrari a la paternitat de Déu. Per això, els únics que queden definitivament malament en els evangelis no són les prostitutes, ni els guerrillers, ni els samaritans, sinó «els rics» i els «sacerdots i fariseus» (ambdós mirats com a col·lectiu social, i sense perjudici que entre ells també hi pugui haver excepcions meravelloses, perquè el missatge del Regne també es dirigeix a ells). i per això,

mirant la realitat històrica amb els ulls de Jesús, cal dir amb ell a tots els benestants: «els publicans i les dones de mala vida us passaran al davant cap al Regne de Déu» (Mt 21,31).

Sense aquesta òptica es buiden de contingut alhora tant l'ésser humà com l'ésser diví de Jesús. L'ésser humà perquè ja s'ha dit mil vegades que «ser home és tenir una raó per a viure». La psicologia d'un home es transforma quan té una causa vàlida per la qual viure, que sigui alhora mereixedora d'una mística i donadora d'un sentit. Això és tan veritat que ha estat causa que molts homes sacralitzessin falses causes per poder viure per a elles. Perquè, sense algun projecte d'aquesta mena, l'ésser humà queda fixat en si mateix i esdevé un peix que es mossega la cua. I el seu propi interès bolcat en si mateix acaba essent com un càncer que es menja l'organisme que el sustenta.

I l'ésser diví perquè, sense aquesta òptica, Déu queda, com dèiem abans, buit, formal, sense rostre. I llavors hom se'l pot apropiari inconscientment, projectant sobre Ell el seu propi rostre, o el que el seu entorn social li subministri.

En resum: podem resumir aquest apartat dient que la trajectòria humana de Jesús està emmarcada per aquestes tres opcions de vida. Són opcions creients, cadascuna de les quals es concreta i es verifica (és a dir: es fa veritable) en les anteriors:

- a) L'opció per Déu com Abbà (com a Pare).
- b) L'opció per l'home com a fill de Déu cridat a ser, per aquest fet, humanament lliure.
- c) L'opció pel pobre com a germà de tots els altres homes. i germà preferit per ser el més necessitat.

Aquestes tres opcions descriuen l'anunci que «el Regne de Déu està arribant a vosaltres». Si ara volem traduir també l'afegit que Jesús hi posava («convertiu-vos»), podem afegir-hi una quarta opció:

- d) l'opció pel canvi de cor. Es a dir: perquè les tres opcions anteriors siguin assumides des del més profund de la llibertat de l'home, i no des de la superfície, per la força, la seducció enganyosa o la pressió col·lectiva. Per això, per a dur a terme la seva missió, Jesús renunciarà a ser escollit rei renunciarà que Déu el baixi de la creu, i es nega a donar una prova aclaparadora, que sigui distinta del fet que «s'anuncia l'evangeli als pobres» i d'allò que veuen els ulls quan hom es decideix a optar pels pobres i acostar-s'hi.

Les indecisions d'un Jesús sense causa

Si ara, des d'aquesta òptica elemental, tornem a la pel·lícula de Scorsese, què hi trobem? Temo que hi trobem una altra vegada dues peces mal encaixades: primer un Jesús indecís i culpabilitzat, aliè al Regne de Déu. Fins al punt que Judes, amb la seva militància zelota, té més projecte de vida que Ell. I més aviat sembla que sigui Judes qui «cria» Jesús, que no pas Jesús qui cria Judes.

L'autor podria dir que aquests episodis primers es refereixen a allò que s'anomena «vida oculta» de Jesús, de la qual no sabem res i en la qual, per tant, el novel·lista pot imaginar el que vulgui. Això és veritat. Però el crític també pot analitzar el que el novel·lista ha imaginat, i preguntar-se per què ho ha imaginat així.

I, amb tota senzillesa i sense ànim de ferir, hom pot llanar la pregunta de fins a quin punt, des dels Estats Units (i, en general, també des del Primer Món), es pot comprendre i acceptar un projecte com el del Regnat de Déu, amb un universalisme i una parcialitat cap als exclosos que ens obliga a posar en qüestió tots els nostres mons particulars de privilegiats. Ja ha passat l'època en què els pintors dibuixaven Jesús amb els vestits del seu temps i en els decorats del seu món. Per poder retratar Jesús, esdevingué criteri hermenèutic obligatori la necessitat de viatjar fins on ell havia viscut, i de conèixer històricament l'època en què va viure. Avui cal avançar una mica més: per poder pintar Jesús no n'hi ha prou amb conèixer només la seva geografia i la seva història, cal, a més, viatjar Fins als condemnats de la terra als quals ell va venir a cridar. i aquesta clau hermenèutica és encara més decisiva que l'anterior.

Potser perquè aquesta clau hi manca, el Jesús de Scorsese no estableix relació entre els individus humans i el Regnat de Deu, sinó que deliberadament (i intimistament) es limita a aquells per separat, dient a Judes que «sempre hi haurà romans». En canvi, després Scorsese el torna més violent que amorós, fent-li repetir l'escena dels mercaders del Temple, i aquest cop amb una certa delectança agressiva. I no és que l'amor no pugui tenir de vegades les seves dosis de violència (i els mateixos evangelis ho testifiquen en algun moment). Però a la pel·lícula fa la impressió que la violència domina sobre l'amor. Déu ha violentat Jesús primer. Això fa que Jesús sigui violent amb els altres. I acaba demanant-li que mori violentament.

Sincerament, hom no sap si aquí s'hi ha filtrat inadvertidament una mica d'aquest «inconscient violent» del país més poderós de la terra. Un inconscient que, sense voler, projecta en Jesús l'afany nord-americà de «castigar els dolents», perquè només així es defensa el bé. ¿Som altre cop davant el trauma del Vietnam, encara no superat?

3. PERDÓ DELS PECATS I PASSIÓ DE JESUCRIST

Es veritat que la vida de Jesús lliurada fins a la mort pesa més davant Déu que tot el pecat del món i dels homes. En aquest sentit satisfà pel pecat humà l'esdeveniment d'una oferta incondicional i irreversible de perdó, per part de Déu. Els deixebles entengueren això en les seves experiències pasquals, en percebre que la Resurrecció de Jesús no era quelcom exclusivament per a Ell i que l'allunyaria de tots nosaltres, sinó una cosa en què tots hi som implicats i inclosos i que, per això, converteix Jesús en «Primogènit» de tots els morts i en «Cap» del nou cos de la humanitat transfigurada, que l'Església ha d'anticipar. Així parla el Nou Testament.

Però això no vol dir de cap manera que Jesús hagués de morir perquè l'ira incontenible de Déu exigia sang innocent per ser satisfeta. Jesús va haver de morir per una necessitat històrica ben perceptible: la seva vida al servei del Regne aixecà una onada incomprendible de conflictivitat. Tots els poders d'aquest món van experimentar aquesta vida de Jesús com una autèntica amenaça. i en una reacció cega d'autodefensa, s'aliaren tots per eliminar Jesús.

D'aquesta manera, la classe alta saducea i els grans sacerdots al·legaren que era una blasfèmia anunciar un Déu la realitat del qual era mesurada per aquesta dimensió del Regne i de la Misericòrdia amb els de fora. Els zelotes consideraren blasfem un Déu que no s'identificava sense escúpols amb els interessos socio-polítics d'Israel, fins i tot a través de l'odi i de la violència.

Els fariseus sentiren que la radicalitat de Jesús amenaçava les difícils conquestes que havien anat obtenint durant molt de temps. i el poble senti que el camí de la conversió del cor els era una amenaça, atès que desitjaven el camí d'una salvació fàcil i d'una «beneficència» més rendible...

Quant als romans, no sabem si arribaren a veure Jesús com una amenaça per a l'Imperi o si, més senzillament, realitzaren el seu arbitratge entre Jesús i els jueus de la manera més còmoda pels seus interessos imperialistes (és a dir: van preferir evitar problemes amb els jueus, tot i haver de sacrificar un innocent). No ho sabem amb seguretat perquè hi ha la sospita fundada que els evangelistes, en predicar Jesús enmig de l'imperi romà, haguessin dolcificat la conducta dels romans per congraciar-se els seus oïdors.

En qualsevol cas, el que sí és cert és que els poders religiosos jueus temeren que la vida de Jesús fos llegida pels romans com una amenaça política; i per això decidiren que «val més que un sol home morís, que no pas que es perdi tot el poble» (Jo 11, 50). D'aquesta manera, la pretensió de Jesús va rebre les dues condemnes màximes que podien pronunciar-se en aquella època (i en totes les èpoques): era contrària a Déu i era contrària a la pau de l'imperi. i Jesús fou condemnat com a blasfem i com a terrorista.

I en aquesta condemna hi havia quelcom de veritat: Jesús és una blasfèmia insuportable contra tots els déus d'aquest ordre present i és, per això, una autèntica amenaça de subversió contra

tot aquest ordre present. La seva condemna pretén ser la salvaguarda d'aquest (des)ordre establert. Però no fa res més que posar en relleu la maldat del sistema: la maldat de tot el gènere humà d'aquest món.

Als homes ens és molt dur acceptar aquesta revelació. Per això, al llarg de la història, els cristians hem anat buscant «culpables» sobre els quals descarregar-hi la mort de Jesús. Un d'aquests culpables fou durant un temps el poble jueu, i això donà lloc al catastròfic antisemitisme dels cristians. Un altre culpable és Déu: Jesús no hauria mort perquè nosaltres el traguéssim d'enmig, sinó perquè Déu reclamava la seva mort per satisfer-se, per descarregar sobre ell el càstig que tenia reservat per a nosaltres. A l'anterior excusa monstruosa dels «jueus» que provocava l'antisemitisme, se'n succeïa ara una altra de més monstruosa: «Fira de Déu» que ha provocat tantes formes d'antiteisme.

A més, cal notar com, amb aquesta explicació, es desvaloritza totalment la vida humana de Jesús, de la qual abans dèiem que és el rostre o la revelació de Déu per a nosaltres. Com que de tota manera Jesús havia de morir, i com que això era «l'únic important» de la seva existència terrena perquè és en el sofriment on satisfà per nosaltres, la vida humana de Jesús esdevé un simple «compàs d'espera», del qual es pot prescindir totalment, i els continguts del qual són absolutament indiferents. Quelcom d'això és el que reflecteix el Jesús de Scorsese, en dir-li a Judes: denunciam, perquè haig de ser mort. Aquesta evaporació de la vida humana de Jesús és un factor que, de rebot, du a la pèrdua de la humanitat de Jesús -en favor de la seva divinitat- que comentàvem a l'apartat 1.

D'aquesta manera es tanca un cercle perfectament viciós: l'important de Jesús no és la seva vida humana lliurada fins al vessament de sang, sinó tan sols aquesta sang vessada. I la divinitat de Jesús no és l'Amor que es transparenta en aquesta vida lliurada sinó tan sols el factor multiplicador que fa que aquesta sang vessada tingui un valor infinit i digne de Déu. A Déu tan sols li complau el dolor. I el dolor infinit li complau d'una manera digna d'Ell.

Més blasfema que la idea d'una temptació sexual en Jesús, és la idea d'aquest Déu que necessita veure la sang innocent per aplacar la seva ira. Els dos textos que vénen a continuació, agafats de la predicació cristiana, mostren que aquesta idea no era absent en moltes cristologies preconiliars:

«Què és el que condemnà Jesús a una mort tan atroç? Fou Pilat? Foren els escribes i fariseus? No, germans meus, no. Fou la justícia divina que mai no va voler dir 'prou', fins que el veié expirar sobre aquell suplici, El Salvador bondadós agonitzava penjat a l'aire de tres claus, vessava llàgrimes de sang, sagnava pertot arreu. Però la justícia inexorable deia: 'encara no'. La seva tendra mare plorava al peu de la creu, sanglotaven les pietoses dones, tots els àngels i esperits benaurats gemegaven davant un espectacle tan cruel. Però la Justícia, sense deixar-se commoure, repetia: 'encara no'. I no va dir ja n'hi ha prou' fins que no el veié exhalar l'últim sospir. Què dieu ara, germans meus? Si la Justícia divina ha tractat Unigènit del Pare tan severament, només perquè havia pres sobre ell mateix els nostres pecats -o més ben dit: l'ombra dels nostres pecats-, com ens tractarà a nosaltres que som els veritables pecadors?»

(Sant Leonart de Porto-Maurizio. Sermó per a missions)

El més sorprenent d'aquest text és que, després d'una severitat tan inaudita, la mort de Jesús no arriba a satisfer en realitat pels nostres pecats. Tan sols ens dóna un exemple paradigmàtic de

com ens tractarà a nosaltres la Justícia de Déu, atesa la manera com tractà l'inconcient que més estimava. Això mateix espessa el fragment següent d'un sermó del P. Segneri:

«La sang de Jesucrist no s'ha d'haver vessat en va. Però cal saber que la primera finalitat de Jesucrist en la seva passió fou satisfer la Justícia divina per les injúries que els homes li havien fet, i així eliminava d'una vegada per sempre el gran desordre que regnava al món, on Déu sofria ultratges tan grans de tot arreu, i no rebia de ningú una satisfacció digna d'Ell i que respongués a la Grandesa de la seva Majestat Sobirana. Ara bé: en haver-se complert plenament aquesta reparació de la glòria d'un Déu ultratjat per les seves criatures, que era la finalitat primera i principal de la passió de Jesucrist, es dedueix que, encara que tots els homes es condemnessin, la sang de Crist no hauria estat vessada en va, sinó que el seu fruit seria molt gran i d'infinita glòria per a la Majestat de Déu».

Amb absoluta lògica cartesiana (tot i que no bíblica) l'autor, en haver aplicat a Déu unívocament el concepte de reparació, ha acabat per distingir-lo del de perdó. D'acord amb les seves paraules Jesús mor per una exigència de la Divinitat, Però no com a salvació de la humanitat. La seva mort satisfà Déu però no per això ens reconcilia amb Ell. Per això la resurrecció de Jesús fil és de més en totes aquestes cristologies. Es un premi degut a Jesús i una mostra de la seva divinitat. Però no té res a veure amb nosaltres ni amb la nostra salvació. El Déu d'aquestes cristologies és només «el Déu de la por». I aquesta imatge habita encara en els caps de molts que diuen que creuen en Ell.

Els cristians creiem -i hem de continuar proclamant- que Jesús morí «pels nostres pecats». Però no perquè aquests pecats fossin «el passiu» que Déu ens exigia eixugar amb sang, sinó perquè foren l'agent que eliminà el Senyor. Podem dir que Jesús va satisfer per nosaltres, Però no perquè l'ira de Déu exigís aquesta satisfacció cruenta, sinó perquè l'amor de Déu convertí la mateixa mà que els homes aixecaven contra Ell en una mà acollidora dels homes. Hem de dir que Jesús ens reconcilià amb Déu, Però no perquè Déu «l'obligués» a pagar per nosaltres, sinó perquè Jesús està unit a nosaltres tan solidàriament que tota la seva vida lliurada és posada en el nostre haver. Hem de dir que «hem estat salvats amb la seva mort» Però no perquè Déu sigui un Déu sàdic, que només s'alegra en la mort, sinó perquè no hi ha res tan gran ni tan valuós (objectivament parlant!) com l'amor que no es fa enrera ni davant la persecució i la mort. i si nosaltres no som capaços d'arribar a tant, no importa, perquè per això Jesús ja hi arribà per nosaltres.

Tot aquest llenguatge és inevitablement aproximat i simbòlic, com passa sempre que l'home intenta parlar de les seves relacions amb Déu. Però -en la seva inevitable analogia- és infinitament més exacte que l'altre llenguatge del Déu cruel. Per al Noli Testament, Déu ha estat Ell l'autor únic de la nostra salvació, mal no l'obstacle màxim a ella. I els homes som l'obstacle més gran a la nostra pròpia salvació, no els que la desitgen però se'n veuen privats per un Déu venjatiu. Tant que -també per al Nou Testament- després de Jesús han desaparegut per sempre i han quedat desemascarats tots els sacerdots i els mitjancers que «ofereixen a Déu sacrificis pels homes». Sacrificis inútils i que per això havien de ser repetits constantment. Ara, «d'una vegada per totes», la vida lliurada de Jesús ha realitzat allò que tots els sacrificis i tots els sacerdots antics no aconseguien realitzar: agradar a Déu.

Una altra vegada de la teologia a la pel·lícula

Que la pel·lícula de Scorsese respira una mena de veneració pseudoreligiosa pel dolor i per la sang és un fet que es palesa en aquelles paraules de Jesús a Judes: «I finally understand: the cross» (a la fi ho entenc: morir a la creu). El final de la consciència de missió de Jesús no és el Regne ni la Paternitat de Déu (que a llarg termini poden arribar fins al lliurament de la vida), sinó que és immediatament la mort cruenta. Això mateix és mostrat a la ridícula seqüència en què Jesús s'arrenca el cor del pit enmig d'un doll de sang. Tota la seva força sembla residir en una virtut màgica de la sang, que és una cosa molt diferent d'aquella força divina d'un amor que no es fa enrera ni davant la sang. Però els cristians només creiem en això segon. No en allò altre.

I com que el valor de la sang ja ho explica tot, passa que Scorsese es queda sense explicació històrica de la creu de Jesús. Per això ha de recórrer a l'absurda ficció que Jesús, en la seva condició de fuster, havia fabricat creus, per tal que així li remordeixi la consciència i d'aquí li vingui la idea de la creu. Però en realitat no calia que a Jesús «li vingues» la idea de la creu. La seva vida ja hi duia, sense necessitat de ser-li imposada per altres.

Finalment afegim que també són vàlides per aquest apartat totes les consideracions que havíem suggerit abans sobre la violència com a factor inconscientment estructurador de la cultura nord-americana. No cal repetir-les aquí, tot i que aquí sembla que troben el seu principal camp d'aplicació, i una confirmació important.

4. A JESÚS NOMÉS SE'L CONEIX SEGUINT-LO

Des del començament de la seva aparició, els oients de Jesús s'estranyaven perquè «parlava amb autoritat interior» i no com els savis o les autoritats oficials. Aquesta observació que els evangelis repeteixen dues o tres vegades té tot el caire de ser històricament exacta.

1 aquesta «autoritat» de Jesús no era sempre afalagadora per a l'auditori. La conducta i les paraules de Jesús enderroquen infinitat de peces sagrades d'aquella estructura social. Jesús es desmarcà de la Llei dels jueus (la sacrosanta Torah), va tenir conflictes amb la institució del Temple (no merament amb els abusos econòmics que hi havia al seu voltant, sinó amb aquella «teologia» que pretén disposar de Déu en tenir-lo «tancat» en un lloc sant, i que jerarquitzava els homes segons la seva proximitat a aquest lloc). Resultà provocatiu per la seva conducta amb les dones que feia saltar infinitat de tabús opressors; considerà que, al costat de la urgència del Regne de Déu, moltes de les prescripcions sócio-religioses de la seva societat eren foteses de «morts que enterren els seus morts» (Lc 9,60); invità els qui volien seguir-lo a «seure a taula amb els publicans» o a «vendre tot el que tenien i donar-ho als pobres»; sembla que fou acusat de ser un «eunuc» perquè no se li coneixia dona tot i la seva provocativa proximitat a totes les dones; va saber treure del fons de moltes persones que se lí acostaven una força sorprenent que ells desconeixien -i que Ell anomenava fe- Però que es revelà capaç de tornar la salut psíquica a molts desequilibrats i de vegades també la salut física a cecs, coixos i sords. La seva veu penetrant anomenava «sepulcres emblanquinats, guies cecs i exhibicionistes» totes les autoritats religioses (cf. Mt 23), però, en contacte amb Ell, renaixia la dona en la prostituta, naixia l'ésser humà en els nens (tan poc importants en aquella estructura social), i els homes començaven a sentir-se homes de veritat.

Captivador i desconcertant alhora, ho fou d'una manera normal, en tota l'estructura del seu existir humà, i no en moments aïllats de particular exaltació. La gent deia que «mai ningú no havia parlat com Ell», Però que «qui es podria salvar si les coses eren així». Admiraven la força de convicció amb què parlava, però es preguntaven don li venia, atés que no havia tingut estudis oficials ni havia estat deixeble dels grans mestres del moment.

Però si la conducta i la paraula de Jesús trastocaven infinitat d'usos i normes i valors sacrosants del seu entorn sócio-religiós, també les persones particulars es velen provocades o capgirades en entrar en contacte amb Ell. En general, els qui patien escoltaven aquella paraula que és de les que més vegades apareixen als evangelis: «tingues confiança». D'altres eren convidats a convertir-se i a no pecar més. Però els qui es trobaven en situació més normal, escoltaren una altra paraula més impositiva i sense apel·lació possible: «segueix-me». Abans de saber qui era aquell Jesús, molts dels seus es veieren confrontats amb aquella invitació peremptòria que brollava d'una irradiació estranya. I curiosament molts d'ells «deixades les coses el seguiren». I encara avui Jesús sembla ser «el desconegut que diu Segueix-me» (A. Schweitzer).

No hi pot haver reflexió cristològica neutra, que pretengui no haver pres partit davant aquest «Segueix-me». Si ha pres partit positivament, els resultats de l'estudi es tornen relatius perquè

aquella persona, amb paraules del propi Jesús a algú que no fos dels seus, «no serà lluny del Regne de Déu». Però si la reflexió intenta escapolar-se d'aquesta pregunta, ja haurà deixat de conèixer decisivament Jesús, encara que després l'investigador treballi molt i bé sobre infinitat de dades «objectives», com els sentiments íntims de Jesús o l'autenticitat dels llençols que l'embolcallaren. Les informacions que aquest tipus d'estudis generen serveixen poc cristològicament parlant. O, en altres paraules: no es pot prescindir del fet que Aquell mateix -exactament el mateix!- que deia «tot el qui no està contra vosaltres està amb vosaltres», i que posava en pràctica aquesta norma deixant que d'altres «reguin dimonis en el seu nom encara que no siguin dels seus» (cf. Mc 9,37), aquest home tan tolerant era el mateix que deia: «qui no està amb mi està contra mi». Irradiació i desconcert. Crida interior que responia a la crida exterior de Jesús, Però vertigen perquè hom es vela endut potser cap on no tenia forces per anar. Ambdós pols posen en marxa un procés el balanç del qual és aquella pregunta sempre pendent: qui és aquest home? D'on brolla aquesta convicció que el mou?

1 aquesta pregunta no fa més que engrandir-se davant el final fracassat de Jesús. Però aquesta pregunta és el seu llegat històric 1, sense donar-hi resposta, no hi ha manera d'acostar-se a Ell.

El Jesús de Scorsese no té autoritat

La cristologia escolar anterior al Vaticà 11 oblidà molt sovint aquest accés a Jesús, potser portada per un afany mig noble i mig polèmic de convèncer. Cregué que el tenia prou conegut i assegurat anomenant-lo «Déu», i pretenent conèixer, al marge de Jesús, el que aquesta paraula «Déu» volia dir. D'aquesta manera potser va creure també que podia immunitzarse per no quedar exposada a l'imperatiu de seguiment i a la perpètua desinstal·lació que Jesús provoca. 1 així, molt sovint, tot i parlant d'Ell, hi passà de llarg.

Aquest passar de llarg es reflecteix també en el Jesús de la pel·lícula que originà aquestes pàgines. El Jesús de Scorsese no «crida» ningú. No ofereix cap seguretat profunda. En realitat no té res a comunicar, llevat en alguns moments aïllats (i de vegades molt ben filmats), Però que semblen ser espurnes fugaces d'exaltació que constitueixen un parèntesi més que una estructura de la seva vida. Jesús gairebé només viu l'individualisme del seu propi problema personal. Això és el que el mou. Això és Déu per a Ell: la causa del seu problema personal molt més que la consciència de ser un pont cap als homes. [Compareu aquesta imatge de Jesús amb frases com Mt 5.48 i d'altres dels evangelis, en què Jesús empalma la seva experiència de Déu amb el que diu sobre els homes].

1 així, quan s'aferma en Ell una convicció, només és la convicció que ha de morir crucificat «per pagar». El mateix àngel/dimoni de l'escena de la temptació (que ja vam dir que no és pròpiament una temptació, sinó una mena de deliri ante mortem) li dirà «ja has fet prou». Però en Jesús no es tractava d'Ell, ni que Ell fes prou. Sinó que es tractava dels homes; i dels homes des de la particular experiència de Déu que Jesús tenia. Això és el que sembla faltar en el plantejament de la pel·lícula. 1 precisament per això aquest Jesús no irradia, no transforma. Només causa una estranyesa curiosa.

CONCLUSIÓ

El que hem volgut fer aquí no és una cristologia, sinó escassament unes «línies mestres» que, en la meua opinió, han d'emmarcar tota possible reflexió cristològica.

Per què necessitem tant la humanitat de Jesús? Perquè, en ser Rostre i Transparència de Déu, esdevé per a nosaltres interpel·lació de Déu, crítica a les nostres falses imatges de Déu i Nord per al qual viure. Com a interpel·lació de Déu, la cristologia acaba en una crida al seguiment. Com a crítica, la cristologia allibera de] déu de la por, del déu de la força i del déu meravellósista, miracle o manipulable. I com a rostre de Déu, la cristologia orienta la vida de l'home cap al treball per aquesta situació en la qual vagin resplandint la fraternitat, la llibertat i la filiació divina (o dignitat suprema) dels homes, perquè es compleixi la voluntat de Déu així a la terra com es fa en el cel. Aquesta situació que Jesús anomenà «Regne de Déu».

Després d'aquest marc queda gairebé tot per dir. Aquí no hem parlat de la Resurrecció, que és el Centre de la cristologia. Ni de les diverses expressions de la fe neotestamentària, que parlà de l'home Definitiu, del Déu anorreat, de l'Alliberador fet maldició per nosaltres, de l'nic Senyor de les nostres vides, del Primogènit entre molts germans, del Fill de Déu, de l'únic sacerdot possible, de la reconciliació d'humanitat i Divinitat, de la recapitulació de tots els homes en Jesucrist, de l'Autocomunicació de Déu que havia plantat la seva tenda entre nosaltres, i de l'aparició de la Bondat i la humanitat de Déu... Tot això i molt més queda aquí per fer.

Si ara em de tornar per darrera vegada a Scorsese, un creient haurà de pensar primer de tot que aquest és l'avantatge decisiu de la fe: quan em sembla que algú «tracta malament» Jesús no és el mateix que si tractés malament Sócrates, Gandhi o Pablo Iglesias. Perquè en aquests últims no podem tenir més que una fe humana. I aquesta fe humana lògicament queda afectada pel mal tracte. En Jesús, en canvi, se'ns convida a creure amb una fe religiosa. I qui realment creu en Jesús amb una fe religiosa veu clarament que aquest mal tracte dels homes no pot afectar Jesús. I això és el que ha vist la majoria dels cristians, que no han considerat necessari sumar-se a totes aquestes protestes tan minoritàries. Es una cosa així com si un home tira una pedra al cel: no arribarà fins al cel, i potser li acabarà calent al damunt. Només la pedra que l'home tira als altres homes o a ell mateix, afecta dolorosament Déu. I, per això, hi ha causes molt més sagrades per les quals manifestar-se, i encara més per un ciutadà nord-americà, que una pel·lícula fluixa o desenfocada sobre Jesús.

Els professionals tendim a pensar que tot intent de reproduir Jesús de Natzaret en una novel·la o pel·lícula està condemnat al fracàs des d'un principi: ja que del que hi pot ser dit no en sabem prou; i allò que creiem que sabem no és per a ser explicat en una pel·lícula o novel·la, sinó per a ser viscut en aquesta realitat. Per això el Jesús de Scorsese és tan discutible com el de Zefirelli, tot i que aquest últim s'irrités amb l'altre, perquè ell era més conforme al sistema i menys reactiu que l'americà. Però de ben segur que aquests intents són inevitables, perquè és lògic que l'artista vulgui parlar d'allò que estima o li preocupa. Abans de Scorsese i Zefirelli

també novelaren Jesús Mauriac o Papini, o Kazantzakis. o Passolini o molts d'altres. I un cop s'ha produït l'intent, i encara que hagi fracassat, potser el més pertinent i cristià no serà inculpar l'autor, sinó donar-li la mà acollidorament i repetir-li aquell adagi dels antics romans: *in magnis voluisse satis est* (en les grans empreses, ja és molt haver-ho intentat).

Nota. A qui vulgui completar aquest text, especialment en grups de treball, li pot ajudar l'article del mateix autor: *Què significa creure en Jesús de Nazaret* (a *La Teologia de cada dia*, Salamanca, 1976, pp. 13-26).

NOTES

1.- Si algú creu que exagero o que sóc molt dur en aquesta afirmació, li demanaria que repassés qualsevol dels llibres llatins que servien de text a les classes de teologia (com el de la BAC a Espanya), i hi cerqués: a) quin paper teològic juga la humanitat de Jesús b) com s'explica la seva mort i e) quina presència tenen les categories de Regne i el seguiment en aquells textos.

2.- Aquestes tres paraules designen tres de les primeres heretgies cristològiques que l'església primitiva rebutjà amb tanta decisió com resistències.

Docetisme significa «aparentisme». I dóna nom a un corrent del s.I que sostenia que Jesús no havia tingut un cos material com el nostre, sinó tan sols aparent. Raó: la nostra carn i la nostra matèria són dolentes o indignes de Déu. Apol·linarisme ve d'Apol·linar, nom del fundador d'aquesta escola del s. IV que defensava que Jesús havia tingut un cos com el nostre, Però no una psicologia com la nostra. Raó: l'esperit de Déu suplía amb escreix i feia innecessària la psicologia humana. Monofisisme significa «una sola naturalesa». Dóna nom a uns heretges del s.V que sostenien que Jesús era un home com nosaltres només si se'l considera abans de la seva unió amb Déu. Després d'aquesta unió la seva humanitat desapareix en Déu, com una gota de vi es dissol en la immensitat de l'oceà. La raó per a aquesta forma de pensar ja s'endevina: la infinita grandesa de Déu i la petitesa de l'home.

espinal@redestb.es; <http://www.fespinal.com>